

DUNKEL SAMTIDSHISTORIE

I sikkerhedens navn gælder alle tricks og ingen ressource er for stor, når terrorister skal jages.

Anmeldelse af Lars Erslev Andersen

Selvom truslen fra det snart hedengangne gamle al-Qaeda netværk og mere generelt fra islamistisk inspireret terrorisme markant er faldet de seneste år – på trods af at truslerne til tider får en god gang kunstig åndedræt som i august 2013, da USA lukkede sine repræsentationer i Mellemøsten efter at have aflyttet en telefonkonference mellem de snart aldrende al-Qaeda ledere – vedbliver emnet at producere interesse. Faktisk er der også god grund til at se tilbage på årene efter 11. september 2001 og kortlægge og vurdere den syndflod af anti-terrorisme initiativer, hyperaktive politikere dyngede på bordet i form af regler, forordninger og nye love som del af ”krigen mod terror”. Men mens al anden aktivitet i samfundet skal underlægges kontrol, overvågning og konstant evalueres, gælder det ikke for sikkerhedssektoren. Tilvejebringelse af sikkerhed er tilsyneladende for vigtigt et område til, at det skal kunne vurderes, analyseres, politisk kontrolleres eller evalueres: her kan der ikke bruges for mange penge! Det er både en betydningsfuld og hemmelig aktivitet så der er nærmest en professionel grund til og til tider stolthed over, at den ene hånd ikke aner hvad den anden laver.

Når der er tale om aktiviteter, der angår statens sikkerhed gælder andre regler og det synes medier, politikere og godtfolk tilsyneladende er helt rimeligt. I VK regeringens tid sporede man undertiden en vis kritisk holdning hos Det Radikale Venstre, Socialdemokratiet og det, der engang var et venstrefløjsparti, Socialistisk Folkeparti, til

den borgerlige regerings hemmelighedskræmmeri og mangel på åbenhed. Med overtagelsen af regeringsmagten overtog de tre partier samtidig hemmelighedsfuldheden og har endda arbejdet på at styrke den med en ny lov, der ironisk kaldes en offentlighedslov. Så efter Thorningregeringens overtagelse af ministerierne er alle nuværende partier i Folketinget på nær Enhedslisten med den retspolitiske ordfører og enmandshær Pernille Skipper enige om at holde sikkerhedssektor, antiterror-beredskab og efterretningsaktiviteter fri af politisk og offentlig kontrol af de operative dele af tjenesten med den konsekvens, at det ikke kan kontrolleres, dersom der er mistanke om, at tjenesten har overtrådt sine beføjelser. Som det var tilfældet i den såkaldte Morten Storm sag, hvor Storm som PET betalt agent ifølge eget udsagn har hjulpet PET og CIA med ”målrettede drab” på udenlandske statsborgere i tredje lande. Ifølge PET’s direktør må PET ikke foretage sig noget sådan, hvorfor han da også bedyrer tjenestens uskyldighed på trods af ganske overvældende indikationer på det modsatte. Dette dilemma, at vi kun har en embedsmands ord for, at tjenesten ikke har gjort noget ulovligt, fik ikke politikere fra SF, Socialdemokratiet over De Radikale til de borgerlige partier til at ryste på hænderne og skrive den nye lov vedrørende kontrol af Efterretningstjenesterne om sådan, at der kunne være mulighed for at undersøge, hvad PET og FE operationelt foretager sig, ikke mindst med deres agenter.

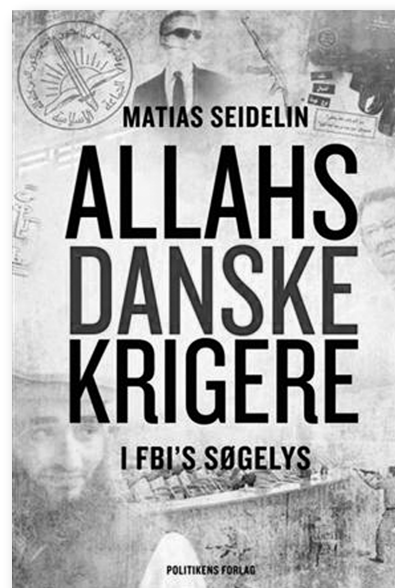
PET’s brug af agenter er et problem, der

tidligere har spøget i forbindelse med terrorisme-bekæmpelse, nemlig i den såkaldte Vollsrose-sag, hvor en PET agent lidt for ivrigt stillede sig til rådighed med råd og hjælp til de tre, der senere blev dømt: De to hovedmænd kunne ikke finde ud af at læse bombeopskrifterne, hvilket PET agenten så ivrigt hjalp dem med, ligesom han også sørgede for at købe det til bombefremstilling rigtige gødning i stedet for det, de troede, de skulle have. Og han fik dem overtalt til at købe en hel palle med flere hundrede kg fremfor de 20 kg, de fablede om. Men agenten forsvandt bare. Heller ikke i Storm-sagen synes politikerne, det er værd at vide, hvad der er op og ned i den. Man får klart det indtryk, at Folketingspolitikere bevidst ønsker at blive holdt i uvidenhed om, hvad Efterretningstjenesterne operationelt foretager sig ud fra deisen, at hvad man ikke ved, det kan man ikke stå til ansvar for. Resultatet er, at PET og FE kan foretage sig præcist hvad de finder nødvendigt, også hvis det er i strid med dansk og international lov, uden at nogen kan – eller rettere vil – kontrollere det. Kun to partier i det danske Folketing kan sige sig fri for denne dobbeltmoraliske holdning, nemlig Dansk Folkeparti, der vil give efterretningstjenesterne helt frie hænder – er nogle af tjenestens aktiviteter i strid med loven, er det ifølge DF loven, der skal laves om – og Enhedslisten, der som eneste parti plæderer for en egentlig demokratisk kontrol af Efterretningstjenesterne.

Mørklægningen af statens aktiviteter vedrørende statens sikkerhed og antiterrorisme i Danmark er usædvanlig omfattende i forhold til andre demokratiske stater som f.eks. de øvrige skandinaviske lande samt Tyskland, England og USA. Man må i høj grad undres over, hvorfor den danske central-administration skal være så overdreven hemmelig,



Carsten Ellegaard Christensen, Orla Borg, Michael Holbæk Jensen:
STORM. Den danske agent i al-Qaeda.
Jyllands-Postens Forlag.
287 sider. 250 kr.



Matias Seidelin:
Allahs danske krigere.
I FBI's søgelys.
Politikens Forlag.
290 sider. 250 kr.

men måske er det et særlig sejt levn fra Enevælden, som behager danske ministres fornemmelse for magt? Alene af disse grunde er det velkomment, når der udgives bøger, som prøver at kigge ind bag mørklægningsgardinerne og kaste en flig af lys over aspekter af de dele af sikkerhedspolitikken, der ellers nidkært er omgærdet af ophøjet og patetisk hemmelighedskræmmeri. I 2012 udkom der to bøger, der i denne sammenhæng er interessante, nemlig Matias Seidelin: *Allahs danske krigere* og Carsten Ellegaard Christensen, Orla Borg, Michael Holbæk Jensen: *Storm. Den danske agent i al-Qaeda*.

Seidelins bog handler om den såkaldte Egyptersag fra begyndelsen af 1990'erne, hvor tre egyptere frikendtes for terrorisme ved retten i Århus samt om jihadist Abu Talal's forsvinding i 1995. Ifølge Seidelin er disse sager interessante fordi de viser, at Danmark i 1990'erne "blev en helle for islamiske terrorister" uden at de danske myndigheder gjorde noget ved det, endsige var klar over det. Stormbogen er skrevet af to journalister fra Jyllands-Posten samt en freelancer og er i al sin enkelhed en velresearchet beretning om Morten Storms historie fra hans opvækst og kriminelle løbebane i Korsør over hans tid som troende muslim og islamistisk aktivist til hans arbejde som agent for PET, hvor han på baggrund af sin fortid som islamist var i stand til at operere i islamistiske miljøer i England, Somalia og Yemen og herigennem kunne hjælpe PET og CIA med at få likvideret en af de mest eftersøgte al-Qaida ledere, Anwar al-Awlaki.

De to bøger er meget forskellige. Seidelins er en prætentios sag, der præsenterer sig op ad den amerikanske genre *investigative journalism*, hvis mest berømte repræsentanter inden for sikkerhedspolitikken er folk som Bob Woodward og de tre journalister fra tidsskriftet *The New Yorker* Steve Coll, Seymour M. Hersh og Lawrence Wright, der har beriget verden med et væld af ny viden om bl.a. al-Qaeda. I dansk sammenhæng repræsenteres genren på fornemste vis af Peter Øvig Knudsen. På samme måde som Øvig i sin bog om Blekingegadebanden havde fået adgang til et omfattende arkivmateriale om sagen, der siden dens afslutning havde ligget gemt i et kælderrum under Politigården i København, har Seidelin haft unik adgang til Århus Politis arkiv vedrørende Egp-

tersagen. Det er spændende materiale og godt, at en forfatter som Seidelin vælger at tage livtag med det. Også selvom bogen allerede i bagsideteksten lover mere, end den ret beset kan holde: Her hedder det, at bogen "afslører hvordan Danmark under Nyrupregeringen i 1990'erne kom i FBI's søgelys og blev en helle for islamiske terrorister", men det har der været skrevet ganske udførligt om både af journalister og forskere helt tilbage i 1990'erne og frem. Forfatteren er eller burde være ganske klar over, at der intet nyt er i diskussionen om Danmark som helle for terrorister eller at FBI var stærkt interesseret i Egyptersagen og at disse forhold tidligere er beskrevet både i danske dagblade, i TV udsendelser samt i bøger og rapporter, herunder af mig selv, som Seidelin i samtaler oven i købet anerkendende har henvist til, men som ikke findes værdige til at blive nævnt i hans bog. Det får være, hvad det er, men problemstillingen er ikke "untold" eller ny, endsige bliver "afsløret", men er ganske trivielt velkendt – og forfatteren ved det. Så den noget misvisende bagsidetekst er nok snarere forlagets end forfatterens værk, må man formode.

Når man alligevel nysgerrigt kaster sig over bogen, skyldes det at Seidelin som antydnet har haft adgang til "de over 7000 dokumenter i den såkaldte Egyptersag, der fortsat ligger arkiveret under politigården i Aarhus" samt de mange interviews og samtaler forfatteren har haft med centrale personer i ind- og udland og fra såvel tjenester som terroristkredse. Det er klart, at en gennempløjning af så mange dokumenter samt de mange interviews kan bringe vinkler af sagen frem, som ikke tidligere har været kendt. Det er der nok også i Seidelins bog, men så vidt jeg kan vurdere overraskende få. For det første bruges en stor del af pladsen på historiske redegørelser f.eks. om Egyptens historie, som Seidelin ikke er speciel kyndig i, ligesom øvrige baggrundsredegørelser forekommer upræcise, til tider med egentlige fejl. F.eks. sammenligner Seidelin Carlos Ramirez' (måske bedre kendt som Sjakalens) rendition til Frankrig fra Sudan med USA's ekstraordinære renditions, men det er forkert: I en international verden skal der naturligvis være internationale regler for, hvordan forbrydere (terrorister), der er tilbageholdt i et land kan overføres til et andet med henblik på retsfor-

følgelse og evt. straf og det er der selvfølgelig også. Sådanne renditions skal opfylde nogle betingelser og gør de det, er de helt i overensstemmelse med international lov og dette gjaldt netop for overførslen af Sjakalen til Frankrig. I modsætning til den rendition, CIA i 1995 stod bag i forbindelse med Abu Talals forsvinding, der må betegnes som ekstraordinær fordi den ikke fulgte reglerne. I øvrigt hvis oplysningerne om CIA's rolle er rigtige for indtil videre har vi kun en udokumenteret artikel i *The Boston Globe* (citeret i *Information* 9. oktober 2001 og i bogen *Bin Laden. The Man Who Declared War on America* af Yossef Bodansky fra 1999) samt et interview, Politiken lavede med den forhenværende CIA ansatte Michael Scheuer, som belæg for påstanden om CIA's rolle. I interviewet med Politiken påstår Scheuer, at Abu Talal var den første i et større CIA program til eliminering af formodede terrorister, som blev startet under Clinton og videreført af Bush.

I tilfældet Abu Talal er hans påståede rendition ikke officielt blevet bekræftet og grundige søgninger i amerikanske arkiver har hidtil ikke kunne dokumentere påstanden, men det er da sandsynligt, at det er sket. Forskellen mellem rendition og ekstraordinær rendition er ikke uvæsentlig, for den tager del i den diskussion, der handler om hvorvidt lande kan bruge illegale midler i jagten på terrorister, akkurat som i diskussionen vedrørende droneangreb og målrettede drab: bliver de lovlige fordi myndigheder er overbeviste om, at dem, der likvideres er skyldige selvom de af den ene eller anden grund ikke kan retsforfølges? I Seidelins bog hedder det, at "de europæiske lande var for sløve til at reagere" på folk som Abu Talal, hvorfor forfatteren tilsyneladende bifalder, at USA hemmeligt fjerner ham og overdrager ham til tortur og dødsdom i Egypten. Med andre ord gælder alle kneb i jagten på terrorister og er europæiske lande "for sløve" til at gøre noget ved de terrorister, amerikanerne eller andre mener bor her, ja så er USA i sin gode ret til at bruge andre midler, synes Seidelin at mene. Men hvordan kan man være sikker på, at dette er en god, effektiv og konstruktiv måde at jage terrorister på? Ser vi på Abu Talal og på Egyptersagen, så var myndighederne i begge tilfælde klar over, hvem de havde med at gøre. I Abu Talals sag var selv den danske justitsminister på banen i offentligheden med budskabet om, at Abu Talal ikke havde forbrudt sig mod den

gældende lovgivning, at han var dødsdømt i Egypten og derfor ikke kunne sendes til sit hjemland, samt at PET naturligvis overvågede ham. Man må spørge, hvad er problemet egentlig i denne praksis? Men hvis man mener, lovgivningen ikke er stram nok, kan man jo politisk arbejde for at ændre den (hvilket faktisk skete efter 9/11).

Alternativet at lade vores efterretningstjenester arbejde uden kontrol og stiltiende billige, at de bidrager til kidnapninger, forsvindinger, målrettede drab eller andre ubehageligheder synes ikke at være hverken konstruktivt eller fornuftigt. Med hensyn til Egyptersagen blev den behandlet efter gældende regler: ved anholdelsen af de tre personer blev man opmærksom på forhold, der førte til, at de blev tiltalt for terrorisme. Seidelin kan i den sammenhæng fremstille nogle nye og interessante detaljer om, at politiet på et tidligere tidspunkt burde have været mere opmærksom på problemet med islamisk fundamentalisme og terrortrussel i Danmark. Allright, men de tre egyptere blev altså tilbageholdt tilpas tidligt til, at der kunne indledes en sag mod dem før de fik mulighed for at udøve terrorisme. Og her er så en anden detalje, som Seidelin stort set ignorerer, selvom den dog nævnes, nemlig at de ved Landsretten i Århus faktisk blev frifundet for at ville begå terrorisme.

Det er muligt, at de tre med det lovgrundlag og den retsfølelse, der er blevet tilvejebragt efter 9/11, ville være blevet dømt. Selv har jeg peget på, at anklagemyndigheden i Egyptersagen set med post-9/11 lov havde en meget stærkere sag, end tilfældet var i såvel Glostrup som Volls Mosesagen. Men de blev altså frikendt for terrorisme i 1996! Alligevel fremstilles de to, der stadig lever i Danmark, i bogen som om de var godt i gang med at planlægge terrorisme og beskrives med navn og stilling og angivelse af den by, de bor og arbejder i. Er det en rimelig måde at behandle folk på, der er frikendt i det danske retsvæsen?

Det er desværre efter 9/11 blevet en specialitet hos visse terroreksperter og investigative journalister at studere aviser og anklageskrifter og stykke det hele sammen i en fortolkning, hvor personer, der enten er frifundne eller ikke retsforfulgt som om de er terrorister: En af de mest kendte inden for denne genre er den amerikanske terrorekspert Lorenzo Vidino, der i sin forvrøvede bog *al-Qaida i Europa* kunne få det

gamle kontinent til at bugne af terrorister, der ikke var dømte, fordi de europæiske lovgivninger er for slappe. Bogen *Allahs danske krigere* er langt fra at kunne måle sig med Vidinos vidtløftigheder, men jeg synes, det havde klædt bogen meget, at den mere direkte havde forholdt sig til, at de danske myndigheder de facto havde udmærket styr både på Abu Talal og de tre egyptere samt en række andre, bl.a. Sayyed Mansour og Abu Laban, der var gode kendinger af PET. Det er rigtigt, at en Abu Laban og Abu Talal holdt ”flammende taler”, men det havde de jo ret beset lov til den gang, ligesom kommunister og andet godtfolk endnu havde deres ytringsfrihed-sikrede ret til at opfordre til revolution, udtrykke støtte til Pol Pot eller det albanske styre samt lege anarkister i studenterbevægelsens lokaler rundt omkring.

Under læsningen er det noget uigennemskueligt, hvilke kilder Seidelin benytter sig af. Ganske vist er der et helt afsnit om kilder, men de sættes ikke i rapport til den konkrete fremstilling. F.eks. nævnes i oprulningen af Abu Talals historie, som er et glimrende og interessant afsnit i bogen, en række personlige detaljer uden at man ved, hvor de stammer fra. Seidelin nævner, han har haft lange samtaler med Abu Talals enke, han henviser til efterretningskilder og han nævner nogle ”arabiske biografier” (som jeg ikke kan finde henvisningerne til), men det er klart, at enken har en version af historien og efterretningstjenesterne, hvis dokumenter ofte er ganske uegnede som kilde-materiale, har en anden. De arabiske biografier (kan Seidelin læse arabisk?) kunne være interessante at få beskrevet. Hvis skildringen primært er baseret på interview med enken, hvorfor fremgår det så ikke mere tydeligt?

I omtalen af politiets arbejde, herunder PET's efterforskning i forbindelse med Egyptersagen fremhæves nogle politifolk som helt centrale, mens andre, som jeg konkret ved, faktisk var særdeles centrale, overhovedet ikke nævnes. Hvad skal man så tro på? Igen er der ingen dokumentation og man har kun Seidelins ord for forholdene. Måske nævnes de pågældende personer ikke, fordi PET har nedlagt forbud, måske fordi forfatteren ikke kender til dem eller måske af redaktionelle grunde – who knows? I afsnittet om kilderne nævnes, at PET har udøvet noget censur, men man får indtryk af, at det primært drejer sig om en person. Under læsningen er der flere centrale personer,

der glimrer ved deres fravær – hvorfor mon? Generelt er det en velskrevet bog selvom jeg personligt godt kunne have undværet de mange brand-metaforer i skildringer af islamister, som åbenbart i fortællingen altid er tændt af en indre ild, der giver dem flammende øjne og spyd opflammende ord ud af deres munde, men altså generelt velskrevet. Der er også en del detaljer, som er interessante og nyttige. Men bogen fremstår ufærdig i den forstand, at den både i redigering og disposition, fokus, fremlæggelse af materiale og vinkel kunne have været mere gennearbejdet. Det virker som om forfatteren på et tidspunkt har sagt til sig selv, at nu må det være nok, nu må dette ud af røret. Det kan der være gode grunde til og de fleste forfattere kender et par fra dem selv, men med det store og interessante materiale, forfatteren har, og den omfattende research, der er bedrevet, havde man som læser gerne set et noget mere gennearbejdet resultat.

Bogen om Storm fremstår som både færdig og afrundet og åben og ufærdig. Færdig fordi de tre forfattere nøgternt fremlægger Storms historie, dels på baggrund af det materiale Storm har givet dem i form af dokumenter som pas, rejsedokumenter, kvitteringer og lydfiler fra mobiltelefonoptagelser. Dels på baggrund af mange interviews med Storm samt med hans mor og folk i kredsen om ham. Ufærdig fordi lovgivningen vedrørende PET ikke giver mulighed for at få tjenestens rolle undersøgt til bunds. Derfor ender bogen og sagen med en række ganske overbevisende indicier på, at PET i samarbejde med CIA har brugt Storm i forbindelse med målrettede drab på formodede terrorister i tredje land over for PET direktørens påstand om PET's uskyldighed. Og PET direktøren er jo sådan en pæn mand, så han taler nok sandt? Jo, men hvorfor kan vi så ikke få det undersøgt? Hvorfor kan vi ikke bruge ”overvågningsargumentet” mod PET, nemlig at overvågning ikke er noget problem for de mange borgere, som ikke gør noget forkert og derfor ikke har noget at skjule? Dette argument synes vores politikere kun gælder for borgerne, der således må lade sig eksponere for statens overvågning, mens staten selv ikke skal kunne politisk overvåges. Derfor ender Stormbogen uafgjort og det er ikke forfatternes skyld, men politikernes inklusive de liberales,

der ellers har travlt med at råbe op om individets frihed over for staten – men det er bare noget, de siger og ikke mener!

Vi får Storms historie fra den tidlige barndom over karrieren i bokseklubben til lømmelalderen, flirten med Bandidos og den kriminelle løbebane. Herefter Storms konvertering til Islam, tiden i Yemen og Birmingham, giftermål og børn etc. Mest centralt står dog i sagens natur, Storms rekruttering som agent for PET og hans arbejder her, der tillige involverer træning og opgaver for den britiske efterretnings-tjeneste og arbejde for CIA.

Det, der gør Stormsagen til noget specielt, er, at han påstår, at PET har spillet en aktiv rolle i CIA's dronekampagne mod internationale terrorister og at han selv som PET agent var central i forberedelsen af likvideringen af den amerikansk-yemenitiske topislamist Anwar al-Awlaki, der blev likvideret af en drone i september 2011. Det var angiveligt Storm, der gjorde det muligt for CIA at lokalisere Awlaki – mens CIA påstår, det var en parallel operation, der ledte dem til ham. Awlaki var amerikansk statsborger, men rejste fra USA via et ophold i England til Yemen efter 11. september terrorismen, fordi han følte sig forfulgt af de amerikanske myndigheder. I Yemen blev han hurtigt en af lederne af jihad-bevægelsen og han blev ofte fremstillet som al-Qaida leder. Det var han formelt ikke, blot bragt i forslag, men han havde meget tætte forbindelser til al-Qaida toppen. Han blev sat i forbindelse med flere forsøg på at organisere terrorisme mod USA, men blev mest kendt som redaktør af og skribent i online magasinet *Inspire*, der bl.a. opfordrede al-Qaeda sympatisører i de vestlige lande til soloterrorisme og oven i købet i bladet bragte instruktioner i forskellige konstruktioner af bomber. Han blev også sat i forbindelse med Fort Hood skydningen i Texas, hvor 12 blev dræbt ved en massakre i 2009 – gerningsmanden havde angiveligt været i kontakt med Awlaki. Det er til denne Awaki, at Storm ikke blot etablerer en god kontakt, men faktisk indleder et egentlig venskab. De kendte hinanden fra Storms tid i Yemen og som PET agent under cover imponerer Storm Awlaki ved at kunne tage direkte kontakt til nogle af al-Shabaab lederne i Somalia. Den egentlige opgave består i at placere en sender på Awlaki som udsender signaler, der kan opfanges af CIA til at kode GPS koordinater i et dronemissil.

Storms historie om, hvordan dette lykkes er både underholdende og tankevækkende læsning. Underholdende fordi man jo får et kikk ind i efterretningstjenesters måde at operere på og tankevækkende fordi de tilsyneladende intet middel skyr for at opnå deres mål og i det her konkrete tilfælde gerne ofrer en kærlighedssyg Balkan blondine i sagens tjeneste.

Selvom CIA til Storms store vrede ikke vil anerkende hverken i ord eller penge, at det var Storms indsats, der ledte dem til Awlaki, indvilligede han i endnu en mission, der skulle ramme selve al-Qaeda-lederen på Den Arabiske Halvø, Abu Basir. Som planlægningen af denne mission sked frem, blev Storm mere og mere overbevist om, at formålet med missionen i meget højere grad var at ramme Storm selv, end at få likvideret Abu Basir: Storm var blevet for stor en belastning for CIA og vel også for PET, så det bedste var at få ham skaffet af vejen, hvilket kunne ske ved, at han ved en tilsyneladende fejl ville blive ramt af et dronemissil. Det var denne overbevisning, der fik Storm til at gå til medierne, i første omgang til Jyllands-Posten.

I USA har Storm ikke haft problemer med at overbevise topkorrespondenter fra programmet *60 minutes* og CNN om rigtigheden af dette aspekt, mens det ligger noget tungere i Danmark, hvor man er mere skeptisk. Bogen leverer heller ikke det fældende bevis og fremstår også på dette punkt uafgjort. Men for så vidt de øvrige dele af Storms fortælling er sande, og indiciene er ganske overvældende, bliver det kyndiske slutscenarie i stigende grad sandsynligt.

Alt i alt to vigtige bøger med bidrag til et stykke dunkel samtidshistorie, der hver på deres måde rejser flere spørgsmål end de besvarer. Selv om de adresserer krigen mod terror fra to forskellige tidspunkter, Seidelins er forhistorien, mens Stormbogen handler om slutspillet og tematisk ser den dels fra terroristernes vinkel i Seidelins og fra agentens i Stormbogen, mødes de alligevel om en fælles og nok så vigtig problematik, nemlig, hvad kan staten slippe af sted med i sikkerhedens navn? Tilsyneladende alt for meget.

Lars Erslev Andersen er idehistoriker, ansat som Seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), som koordinator af Indsatsområdet Mellemøsten.